

Milas'ta Derince Barajı Su Toplama Havzasında Yapılan Kurtarma Kazılarında Ortaya Çıkarılan Bir Zeytinyağı Atölyesi ve Birimleri Üzerine Değerlendirmeler

Evaluations on an Olive Oil Workshop and its Units Discovered During the Rescue Excavations in the Water Catchment Area of Derince Dam in Milas

Abuzer KIZIL

Sorumlu Yazar | Corresponding Author
Doç. Dr. | Assoc. Prof. Dr.
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas MYO
Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü
Muğla, Türkiye
ayzer65@gmail.com | 0000-0002-1701-3022

Mazlum ÇUR

Doktora | PhD
Bağımsız Araştırmacı
Independent Researcher
Muğla, Türkiye
mazlumcur48@gmail.com | 0000-0001-6014- 7862

Makale Bilgileri | Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi | Received: 04.09.2024

Yayın Tarihi | Published: 31.12.2024

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Katkı Oranı | Contribution Rate: A.K. %50;
M.Ç. %50

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansman: Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

Article Type: Research Article

Kabul Tarihi | Accepted: 18.11.2024

Yayın Sezonu | Season: Aralık / December

Plagiarism: The paper has been reviewed by at least two referees and scanned via software.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Lisans | Copyright: CC BY-NC 4.0

Ethical Statement: Ethical principles were followed during the preparation of this study.

Declaration of Interests: The author(s) have no conflicts of interest to declare.

Funding: No funds, grants, or other support was received.

Atf | Citation: Kızıl, A., Çur, M. (2024). Milas'ta Derince Barajı su toplama havzasında yapılan kurtarma kazılarında ortaya çıkarılan bir zeytinyağı atölyesi ve birimleri üzerine değerlendirmeler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 25(55), 205-227.
<https://doi.org/10.70854/sobbiad.1543327>

Abstract

This study examines the archaeological data uncovered during the rescue excavations carried out in 2014 in the Derince Dam reservoir area, located in Günlük village, Selimiye town, Milas district, Muğla province. Through various survey methods, two distinct archaeological sites were identified. The first site is located on the relocation road between Günlük and Sakarkaya villages, while the second site is situated at the entrance of Günlük village, within the workshop area and its surroundings. Both sites are within the boundaries of a first-degree archaeological conservation area, and excavations have been conducted in the nearby vicinity. As a result of these excavations, a three-section olive oil workshop measuring approximately 20x10 meters, along with residential areas and mosaic pavements, were uncovered. It was also determined that these areas were repurposed as a cemetery after their initial use had ended. A total of 15 slab-covered tombs were identified inside the rooms and in front of the surrounding walls. Chronologically, the remains primarily indicate the Late Eastern Roman Empire period.

Keywords: Caria, Rural Settlement, Olive Oil Workshop, Tomb, Mosaic

Öz

Bu çalışmada, Muğla ili, Milas ilçesi, Selimiye beldesinde yer alan Günlük köyünde, Derince Barajı su toplama sahasında 2014 yılında yapılan kurtarma kazıları neticesinde açığa çıkarılan arkeolojik veriler ele alınmaktadır. Değişik yöntemlerle yapılan tespit çalışmalarında iki ayrı arkeolojik bölge tespit edilmiştir. İlk bölge, Günlük ve Sakarkaya köyleri arasında yer alan rölokasyon yolu üzerinde bulunurken, ikinci bölge Günlük köyü girişindeki ışık alanı ve çevresinde yer almaktadır. Her iki bölgede de 1. derece arkeolojik sit alanı sınırları içindedir ve yakın çevresinde arkeolojik kazı çalışmaları yürütülmüştür. Bu kazılar neticesinde, yaklaşık 20x10 m boyutlarında üç bölümden oluşan bir zeytinyağı atölyesi, yaşam alanları ve mozaik döşemeler ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca bu alanların kullanımının sona ermesinin ardından mezarlık olarak işlev gördüğü belirlenmiştir. Mekânların iç kısmında ve çevresindeki duvarların önünde toplam 15 adet plaka tekne tipi mezar tespit edilmiştir. Kalıntılar, kronolojik açıdan daha çok Geç Doğu Roma İmparatorluğu Dönemine işaret etmektedir.

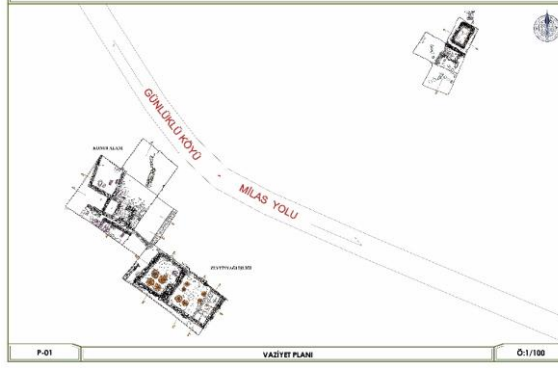
Anahtar Kelimeler: Karia, Kırsal Yerleşim, Zeytin Yağı Atölyesi, Mezar, Mozaik

Giriş

2014 yılında, Muğla ili, Milas ilçesi, Selimiye beldesinde, Günlük köyündeki Derince Barajı su toplama sahasında olası potansiyel arkeolojik kalıntıların tespit edilmesi amacıyla daha önceden sit ilan edilen alan ve çevresinde kurtarma kazıları gerçekleştirilmişti.¹ Kazı çalışmalarına başlamadan önce, alanın jeoradar incelemeleri yapılmış ve bu doğrultuda kazı noktaları belirlenmiştir. Kurtarma kazısı çalışmaları sonucunda, konut alanları, kimisi yazıtlı taban mozaikleri, zeytinyağı üretim atölyesi ve son kullanım evresine ait plaka tekne tipi mezarlar açığa çıkarılmıştır (Resim 1).²

¹ Kurtarma kazısında elde edilen verileri yayınlamamıza izin veren Milas Müze Müdürlüğüne teşekkür ederiz.

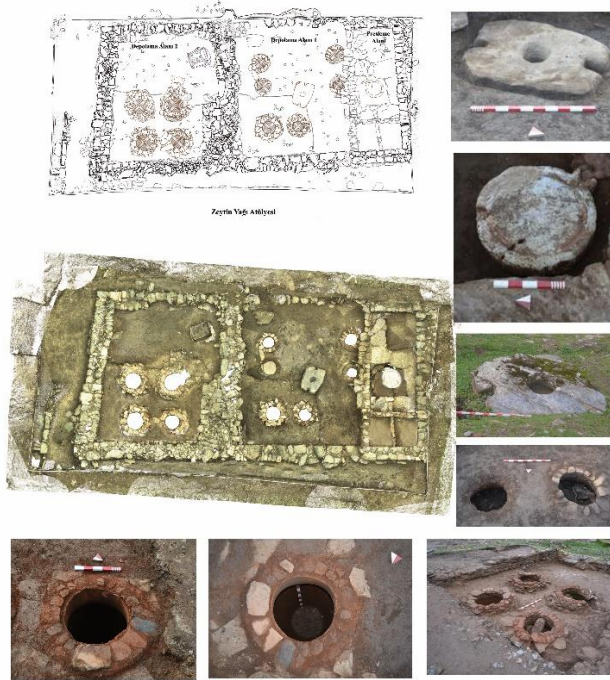
² Bu araştırma, Milas Müze Müdürlüğü arşivinden sağlanan veriler temel alınarak yapılmıştır.

Resim 1: Vaziyet Planı.

1. Zeytinyağı Atölyesi

Alanda yürütülen kazı çalışmalarını sonucunda, yaklaşık 20x10 m boyutlarında ve üç bölümden oluşan bir zeytinyağı atölyesi gün yüzüne çıkarılmıştır (Savran-Ertürk, 2016: 545-546). Bu atölye kompleksinde, ağız çapları 0.60 ile 0.80 m arasında değişen ve ortalama derinliği 1.70 m olan 10 adet silo ile 3 adet zeytinyağı pres yatağı tespit edilmiştir (Resim. 2).

Resim 2: Zeytinyağı Atölyesi

Atölyenin temel seviyesinde korunmuş olan duvarlar, yerel kireç taşının kabaca kesilmesiyle inşa edilmiş olup, harç olarak çamur kullanılmıştır. Yapılan incelemeler, atölyenin farklı kullanım evrelerine sahip olduğunu göstermektedir. İlk evrede, baskı kollu pres sistemi kullanılmışken³, daha sonraki evrede bu sistem iptal edilerek daha gelişmiş bir vidalı presleme sistemi benimsenmiştir. Presleme alanının son kullanım evresinde, plaka şeklindeki taşlarla taban döşemesi yapılmış ve kuzeybatı köşesinde iki bölümden oluşan bir zeytin bekletme alanı oluşturulmuştur. Atölyenin güneyinde konumlanan presleme alanı, 8x3.75 m boyutlarında olup, dört bölüme ayrılmıştır. Yerel kayrak taşı kullanılarak inşa edilen duvarlar, 0.40 m genişliğinde ve 0.60 m yüksekliğinde korunmuştur. Presleme alanının tabanı, düzgün işlenmiş yerel kayrak taşlarıyla döşenmiş olup, 1.45x0.95 m boyutlarındadır. Bu tabanın altında, işlevini yitirmiş ve dolgu malzemesi olarak kullanılmış, 1 m çapında ve 0.23 m kalınlığında yerel mermerden yapılmış bir pres yatağı ortaya çıkarılmıştır. Bu pres yatağı, ezilen maddenin akıtılması için gövdesinin kenar kısmında bir akıtma oluğuna sahiptir. Pres yatağının taban döşemesinin altında bulunması, alanın geç dönemde ikincil bir kullanım gördüğünü düşündürmektedir. Presleme alanı, son kullanım evresinde eklemelerle yükseltilmiş ve daha kompleks bir yapı haline dönüştürülmüştür⁴. Presleme alanının taş döşeme ile kaplanmış olması, bekletilen zeytinler için hijyenik bir ortam sağlama amacı taşımaktadır. Ayrıca, presleme aşamasında yağın kaplara daha kolay aktarılabilmesi için bu platform önemli bir rol oynamaktadır. Benzer özellikler, birçok zeytinyağı atölyesinde gözlemlenmektedir (Tırpan-Büyüközer, 2010: 227-240; Söğüt-Gider, 2010: 241-258).

Presleme alanının kuzeyinde, iki birimden oluşan depolama alanları yer almakta olup, bu alanlar içinde farklı boyutlarda 10 adet silo bulunmaktadır. I. depolama birimi, presleme alanının kuzeyinde, 8x10 m ölçülerinde konumlanmıştır ve iç kısmında 2 adet vidalı presleme bloğu ile 6 adet silo tespit edilmiştir. Bu depolama birimini çevreleyen duvar hatları, ortalama 0.55 m genişliğinde ve 0.30 m yüksekliğinde korunmuştur. Siloların ağız bölümleri, yürüme tabanına yakın olan kısımlarda tahribata uğramıştır. Ağız çapları ortalama 0.75 m olan bu siloların derinlikleri 1.70 m kadar ulaşmaktadır. Doğu bölümde daha alt kotta yer alan silolar, kapaklarıyla birlikte in-situ olarak korunmuştur. Büyük boyutlu pithoslara benzemekte olan bu silolar, düzgün yüzeyli bir kayrak taşının dip kısmı olarak kullanılmasıyla, kireç harcı ve pişmiş toprak kiremitler ile oval bir gövdenin oluşturulması suretiyle inşa edilmiştir. Siloların iç yüzeyleri, sızdırmazlık sağlamak amacıyla kireçle sıvanmış ve üzeri kil ile kaplanmıştır.

Zeytinyağı atölyesinin orta bölümünde, 1. depolama biriminde 1.18x1.45 m boyutlarında, merkezinde baskı kolunun oturduğu 0.35 m çapında bir yuvaya sahip, yerel kayrak taşından yapılmış bir vidalı pres ağırlık bloğu tespit edilmiştir. Kuzey bölümünde ise 1.40x1.06 m boyutlarında, merkezinde baskı kolunun oturduğu 0.30 m çapında bir yuvaya sahip, yine yerel kayrak taşından yapılmış ikinci bir vidalı tip

³ Baskı kollu taş ağırlıklı presleme sistemi Bronz Çağı'ndan beri Kıbrıs ve Suriye'de kullanıldığı bilinmektedir; (Frank, 1997: 75).

⁴ Benzer sistem için bakınız; Aydınöglü, 2009; Aydınöglü-Mörel, 2015: 161-166.

zeytinyağı pres yatağı ortaya çıkarılmıştır. Bulunan bu vida ağırlık taşı, baskı kollu pres sisteminin gelişmiş bir versiyonu olarak değerlendirilmekte olup, Roma Dönemi'nde yaygınlaşan vidalı presleme tekniğinin bir parçası olarak kullanılmıştır (Diler, 1993: 505-520; Diler, 1994: 441-458; Diler, 2005: 81-88). Bu tip taşların kenarlarında ahşap oturma yuvaları bulunmaktadır. Benzer bir vidalı ağırlık taşına İzmir, Yoğurtçular köyünde de rastlanmıştır (Bektaş, 2015: 78). Zeytinyağı atölyesinin kuzeyinde yer alan ve dikdörtgen planlı olan 2. depolama birimi, 8.30x6.70 m ölçülerindedir. Bu depolama biriminin temel seviyesinde korunmuş olan duvarları, yerel kireç taşları ve birleştirici malzeme olarak kullanılan çamur harcı ile inşa edilmiştir. Kazılar sırasında dört adet silo açığa çıkarılmıştır. Bu silolar, ortalama 1.70 m derinliğindedir ve ağız çapları 0.85-0.95 m arasında değişmektedir. Yapım teknikleri, birinci depolama birimindekilere benzerlik göstermektedir. Atölyenin güneydoğu bölümünde, 1.02x0.91 m boyutlarında, kayrak taşlarının dikey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuş bir havuz yapısı tespit edilmiştir. Katı maddelerin biriktirildiği bu düzenleme, zeytinyağı kompleksinin ikinci kullanım evresiyle ilişkilendirilmektedir.

Zeytinyağı atölyesi; zeytinlerin ham halde depolandığı alanlar, ezilme bölümleri, presleme alanları ve sıvının toplandığı silolar gibi çeşitli birimlerden oluşmaktadır. Presleme alanındaki taban bloklarının altında bulunan pres yatağı, baskı kollu sistemle çalışmakta olup, atölyenin ilk kullanım evresine aittir⁵. Ancak bu pres yatağının işlevini yitirmesiyle, daha gelişmiş bir tek vidalı baskı kollu presleme tekniğine geçmiştir. İlk kullanım evresine ait presleme alanı, ikinci kullanım evresinde iptal edilmiş ve dört bölüme ayrılarak zeytinlerin katı hallerinin depolandığı birimlere dönüştürülmüştür. İkinci evrede ise presleme alanı olarak birinci depolama alanı tercih edilmiştir. Bu depolama birimlerinde yer alan 10 adet büyük silo, atölyede büyük ölçekli üretimin yapıldığını ve ticari değerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Zeytinyağı atölyesinin benzer bir örneği, Börükçü'deki 2 numaralı zeytinyağı atölyesinde görülmekte olup, burada da presleme alanı yüksek bir platform üzerinde, tabanı plaka şeklinde taşlarla döşenmiş ve baskı kollu pres tekniğine sahiptir (Tırpan-Büyüközer, 2010: 227-240; Büyüközer, 2012: 127-146). Bu atölyeler, Hellenistik Dönem'den başlayarak Doğu Roma Dönemi'ne kadar kullanılmıştır. Aynı durum, Keramos Havzası'ndaki Belentepe'de ortaya çıkarılan zeytinyağı atölyeleri için de geçerlidir (Kızıl, 2010: 259-276). Belentepe'deki atölyelerde, baskı kollu pres tekniği kullanılmış; presleme alanı taşlarla döşenmiş ve ön kısmında sıvı biriktirme amacıyla çukurlar içinde pithoslar yerleştirilmiştir (Sögüt-Gider, 2010: 241-258; Gider-Büyüközer, 2011: 24-26). Ayrıca vidalı pres ağırlık taşları da bu atölyelerde sıkma işlemlerinde kullanılmıştır. Bu atölyelerin çevresinde, sıvı biriktirme amacıyla silolar yer almakta olup, yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan atölyelerle büyük benzerlik göstermektedir (Sögüt-Gider, 2010: 241-258; Tırpan vd., 2010: 175-176). Benzer

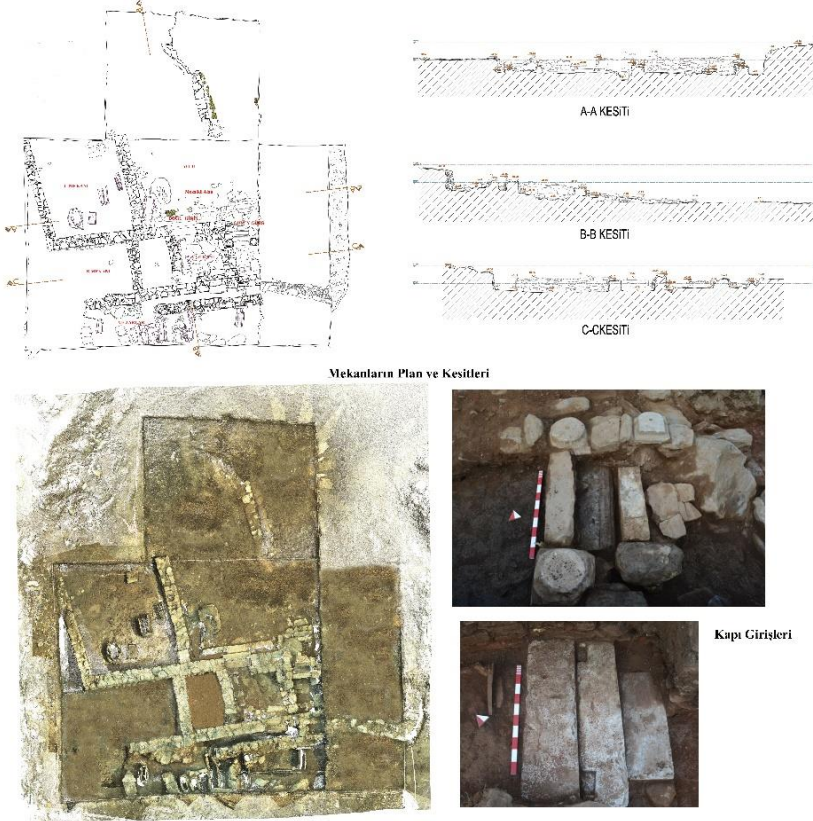
⁵ Baskı kollu presleme, günümüze değin kullanmış en basit presleme sistemidir; Paton-Myres, 1898: 215.

şekilde, Belentepe'deki bir şarap atölyesinin iç kısmında da benzer silolar bulunmaktadır (Gider-Büyüközer, 2013: 24-26).

Zeytinyağı atölyesinde kullanılan baskı kollu pres sisteminin tam olarak hangi türde olduğu arkeolojik verilerle belirlenememiştir (Aydınöğlu, 2009: 22). Ancak mevcut veriler ve benzer örnekler dikkate alındığında, baskı kollu taş ağırlıklı bir sistemin kullanıldığı (Jose, 2009) ve bu tür preslerin Bronz Çağı'ndan beri Kıbrıs ve Suriye'de yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir (Frankel, 1997: 75).

2. Yapı Kalıntıları

Zeytinyağı atölyesinin 10 m kuzeyinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda; mekanlara ait duvar hatları, giriş merdivenleri, kısmen korunmuş mozaikli alanlar ve son kullanım evresine tarihlenen 15 adet plaka tekne tipi mezar yapısı açığa çıkarılmıştır (Savran-Ertürk, 2016: 546-547). Bu alanda, 11x10 m ölçülerinde bir alan içinde planları belirlenmiş altı mekan bulunmaktadır ve bu mekanlar alfabetik olarak isimlendirilmiştir (Resim 3-4).

Resim 3: Mekanların Plan ve Kesitleri.

Resim 4: Mekanların Genel Görünüm.

Alanın güneyinde konumlanan A Mekanı'nın güney bölümü ile batı duvarının büyük bir kısmı toprak kesit altında kalmış olduğundan, mekanın tam ölçüleri alınamamıştır. Mekanın tabanı, büyük boyutlu plaka taşlarla döşenmiştir. Doğusunda yer alan giriş bölümü, altı basamaktan oluşmakta olup, bu basamakların üst kısmında karşılıklı olarak yerleştirilmiş üç sütun kaidesi bulunmaktadır. Bu sütun kaideleri, düşük kaliteli yerel mermerden yapılmış ve farklı formlara sahiptir⁶; ancak yüzeye yakın konumları nedeniyle yoğun aşınmaya uğramışlardır. Alt kotta yer alan dört basamakta yerel kayrak taşları kullanılmışken, sütunlu bölümdeki son iki basamak, başka bir yapıdan devşirilmiş olduğu düşünülen, ortalama 105x0.26x0.16 m boyutlarında iki taş eşikten oluşmaktadır. Mekanın iç kısmında, eşik bloğunun altındaki daha önceki bir evreye ait taş döşemenin ortaya çıkarılması, bu mekanın en az iki kullanım evresine sahip olduğunu göstermektedir. A Mekanı'nın batısında, doğu-batı doğrultusunda 10 m uzunluğunda ve 0.60 m genişliğinde, temel seviyesinde korunmuş bağımsız bir duvar hattı tespit edilmiştir. Bu duvar, büyük boyutlu moloz taşlardan, harç kullanılmadan inşa edilmiştir. Duvarın önünde gerçekleştirilen kazılar, batı-doğu doğrultusunda yedi adet plaka tekne tipi mezarın ortaya çıkarılmasını sağlamıştır.

A Mekanı'nın kuzeyinde yer alan B Mekanı, 2.20x1.60 m ölçülerinde olup, küçük boyutlu kayrak taşları ile inşa edilmiştir ve birleştirici malzeme olarak çamur harç kullanılmıştır. Mekan, temel seviyesinde korunmuş olup, tabanı büyük boyutlu yerel kireç taşından yapılmış plaka taşlarla döşenmiştir. Kuzey bölümünde, döşemenin korunmadığı alanda, doğu girişinin hemen önünde, yerel kayrak taşlarının dikey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuş, uzun kenarlarında iki, kısa kenarlarında birer taş bulunan plaka tekne tipi bir mezar bulunmaktadır. Bu mezar yapının kullanım evresiyle ilişkilidir. Mekanın doğusunda yer alan giriş kapısı, üç basamaktan oluşmakta olup, bu basamaklar, ortalama 1.50x0.45 m ölçülerinde, yüzeyleri işlenmiş dikdörtgen formlu yerel mermer bloklardan yapılmıştır. A Mekanı'nın girişine

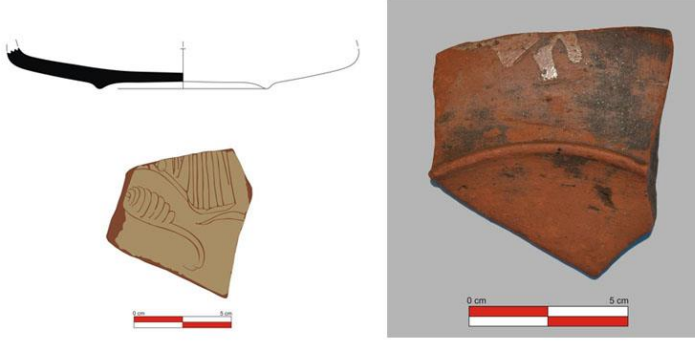
⁶ Kaidelerden yuvarlak ve yivli olan 0.32x0.24 m, yuvarlak ve yivsiz olan kaide 0.34x0.22 m. ve dikdörtgen formlu olan 0.36x0.14 m. ölçülerindedir.

kıyasla, daha kaliteli işçiliğe sahip olan bu basamaklar, daha iyi korunmuştur ve bloklar devşirme olarak kullanılmıştır. Orta kısımdaki ikinci basamak bloğunun üzerinde yer alan menteşe yuvaları, burada bir kapı sisteminin varlığına işaret etmektedir. Alanının doğusunda yapılan kazılarda, kuzey ve güneyde yer alan basamaklı girişlerin ortasında, 2x1.20 m ölçülerinde sınırlandırılmış bir alan ortaya çıkarılmıştır. Bu alanda, küçük boyutlu yerel kayrak taşlarından yapılmış tessera kullanılarak oluşturulmuş bir mozaik zemin yer almaktadır. Mozaikler, yoğun tahribata uğramış olup, motifsel bir bütünlük göstermemektedir. Mozaiklerde kırmızı, mavi ve beyaz renkler hakimdir ve geometrik motifler içermektedir.

C Mekanı, B Mekanı'nın kuzeyinde, ortak duvarlarla bağlı olup, dört duvarıyla en iyi korunmuş alan olarak dikkat çekmektedir. Bu mekanın girişi, B Mekanı'nın kuzeybatı köşesinden sağlanmaktadır. Mekanlar küçük boyutlu olup taban seviyesinde korunmuştur. İnşaat tekniği, diğer mekanlarla benzer şekilde farklı boyutlardaki taşlarla örülmüş ve çamur harç kullanılmıştır. Ancak C Mekanı'nın diğer mekanlardan ayırt edici bir özelliği, tabanında herhangi bir taş döşemenin bulunmaması ve içeride gömü tespit edilmemesidir. Taban sıkıştırılmış toprakla kaplanmıştır. Mekanın üst çatısına ilişkin herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. D Mekanı, C Mekanı'nın kuzeyinde, E Mekanı'nın batısında yer almakta olup, diğer mekanlarla ortak duvarlara sahiptir. Aynı inşaat tekniğiyle inşa edilmiş duvarlar, kuzey duvar hattı dışında korunmuştur. Giriş ve taban düzenlemesine dair herhangi bir veri elde edilememiştir. E Mekanı, A Mekanı'nın güneybatısında ve ortak duvarla bağlıdır. 6x5.5 m ölçülerinde olan bu mekanın duvarları, A Mekanı ile benzer bir teknikte inşa edilmiş olup, duvar kalınlıkları 0.47 m'dir. Mekanın kullanımının sona ermesinin ardından, iç kısmında taban seviyesinde dört adet plaka tekne tipi mezar inşa edilmiştir. Doğu duvarının kesit altında kalmış olması nedeniyle mekanın tam ölçüleri tespit edilememiştir.

Kazılar sırasında, mekanlarda ağırlıklı olarak Geç Doğu Roma Dönemi'ne ait az sayıda seramik buluntusu ele geçmiştir⁷ (Resim 5). Temel seviyesinde korunmuş olan mekanların duvarlarının büyük ölçüde kesit toprağı altında devam etmesi, yapıların boyutu, yayılım alanları ve işlevleri hakkında elde edilen verileri kısıtlamaktadır. Mekanlarda yoğun bir şekilde devşirme olarak kullanılmış işlenmiş mermer blokların varlığı, daha erken bir döneme ait büyük ve anıtsal yapılarla ilişkili olabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca, mekanlarda tespit edilen ekleme ve onarımlar, bu yapıların birden fazla kullanım evresine sahip olduğunu düşündürmektedir. Bu yapıların bulunduğu alanda, daha erken dönemlere tarihlenen mozaiklerin bulunması, bu bölgede önemli yapıların varlığına işaret etmektedir. Ancak, bu önemli yapılar son kullanım evrelerinde tahrip edilerek, daha basit konutlarla değiştirilmiştir. Bu durum, yapısal ve mimari değişimlerin, zamanla daha az gösterişli işlevsel yapılara dönüşüğünü göstermektedir.

⁷ Benzer örnekler için bkz. Frantz, 1938: 429-467.

Resim 5: Seramik Parçaları.

Kırsal yerleşim alanlarının konumu, mimarisi ve işçilik özellikleri incelendiğinde, bu yapıların kırsal nitelikte olduğu ve geçim kaynaklarının büyük ölçüde tarımsal faaliyetlere dayandığı sonucuna varılmaktadır. Özellikle Doğu Roma Dönemi'nde ekonominin büyük oranda tarıma dayalı olduğu ve kırsal yapılaşmanın yaygın olduğu bilinmektedir (Tuna vd., 2010: 135-174). Bu alanlarda bulunan kalıntılar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de yerleşimlerin ve tarımsal faaliyetlerin, özellikle zeytinciliğin devam ettiğini göstermektedir. Alanın dere yatağına yakın olması sebebiyle su sıkıntısının yaşanmadığına ve verimli toprak yapısı sayesinde her dönemde yerleşime elverişli olduğuna işaret etmektedir. Bu bölgede yaşayanların konutlarının zeytinyağı üretim merkezlerine yakın olması, tarımsal üretimle iç içe olduklarını ve ekonomilerinin büyük ölçüde bu üretime dayandığını göstermektedir (Uygun vdd., 2015: 496-501). Kırsal yerleşimlerin incelenmesi, bölgenin sosyo-ekonomik yapısını anlamak için önemli bilgiler sunmaktadır (Serin, 2013: 193). Örneğin, arkeolojik kazılarda bulunan zeytinyağı işlikleri ve depolama alanları, bu bölgede yaşayan insanların tarımsal üretim süreçlerinde ileri düzeyde organizasyon ve iş bölümüne sahip olduğunu göstermektedir (Diler, 1993: 505-520; Diler, 1994: 441-458; Diler, 2005: 81-88). Bu tür yapılar, aynı zamanda dönemin ticaret yolları ve ekonomik ilişkileri hakkında da bilgi sunmaktadır. Kırsal yerleşimlerin incelenmesi, bölgenin tarımsal ve ekonomik yapısının yanı sıra sosyal ve kültürel dinamiklerini anlamak için önemli bir araçtır. Bu tür araştırmalar, geçmiş dönemlerdeki ekonomik faaliyetlerin günümüzdeki yansımalarını ve sürekliliğini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

3. Mozaikler

Kazı çalışmalarında, mekanların daha erken kullanım evresine ait mozaik döşeme alanları açığa çıkarılmıştır. Mevcut kalıntıların alt seviyelerinde ortaya çıkan bu mozaikler, büyük oranda tahrip olmuş ve bütünlüklerini yitirmiştir (Resim 6). Bu bozulmaların, mekanların son kullanım evresindeki inşaat faaliyetleri sırasında meydana gelmiş olduğu düşünülmektedir. B Mekan'ın hemen doğu ön kısmında, 2x1.20 m ölçülerindeki bir alanda, ufak boyutlu yerel kayrak taşlarından yapılmış

tesseralardan oluşan mozaikli bir alan açığa çıkarılmıştır. Ancak, mozaik yoğun tahribata uğramış ve büyük bir kısmı korunamamıştır. Kırmızı, mavi ve beyaz renklerin hakim olduğu mozaikte geometrik motifler yer almaktadır; fakat motifsel bir bütünlük gözlemlenmemiştir⁸.

Resim 6: Mozaikli Alan.

Yapıların batı dış bölümünde, mekan duvarları ve mozaikli alanın devamını bulmaya yönelik gerçekleştirilen 8x10 m ölçülerindeki kazı çalışmalarında, 1.10 m derinliğe inilmiştir. Koyu kahverengi moloz taşlı dolgu toprağı gözlemlenen alanda, dağınık mozaik parçalarına rastlanması sonucu çalışma alanı genişletilmiştir. Kazılar sırasında doğu-batı yönünde 4.55 m uzunluğunda ve 0.60 m genişliğinde moloz taşlardan oluşan bir duvar hattı açığa çıkarılmıştır. Bu duvar hattının hemen güneyinde, duvarla paralel uzanan, 2.05 m uzunluğunda ve 0.22 m çapında bir mermer sütun gövde parçası bulunmaktadır. Duvar hattının ön kısmında, 4.10 m uzunluğunda ve 0.30 m genişliğinde poligram özellikler gösteren 4.20x2.60 m ölçülerinde bir mozaik tabanı görülmüştür (Savran-Ertürk, 2016: 546-547). Mozaik tabanın bir kısmı yazıtlı olup, büyük oranda tahrip olmasından dolayı üzerindeki yazıt tam olarak okunamamaktadır. Mozaik tabanı batısında, uzunluğu 4.00 m ve genişliği 0.34 m olan üç mermer blok ile sınırlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda mozaik taban aşırı tahribata uğramış olduğu anlaşılmıştır. 1.56x3.40 m ölçülerindeki korunmuş kısmında, mavi, kırmızı, sarı ve beyaz renkler kullanılarak geometrik motifler oluşturulmuştur; yazıtlı kısımda ise beyaz üzerine kırmızı tesseralar yer almaktadır. Etrafı kırmızı renkte bir bordürle çevrili olan mozaikğin yazıtlı kısmının korunan ölçüleri 0.98x0.50 m'dir. Geniş bir alanı kaplayan mozaikte yoğun tahribat nedeniyle motifsel bir bütünlük sağlanamamıştır.

Mozaiklerin çerçevelerinde ortak kalın siyah renkli bordür ve sahneleri birbirinden ayıran kahverengi ince ara bordürler bulunmaktadır. Kare veya dikdörtgen panoların içlerine figüratif veya geometrik düzenlemelerin dış sınırlarını belirlemek amacıyla kullanılan bu temel biçimler, her dönemde yaygın bir şekilde

⁸ Benzer örnekler için bkz. Kızıl-Özyurt Özcan, 2009: 16-17.

karşımıza çıkmaktadır. Bu çizgiler, sanat ve mimarlık tarihi boyunca dekoratif kompozisyonların dış hatlarını vurgulamak ve belirli motifleri görsel olarak öne çıkarmak amacıyla tercih edilmiştir (Patacı, 2019: 306). Bu kullanım, estetik bir unsur olmanın ötesinde, tasarımların kompozisyonel bütünlüğünü sağlama işlevi de görmektedir (Şahin, 2004: fig. 4- 5; Tok, 2007: fig. 8, 9). Mozaikleri çevreleyen mekan duvarlarının büyük ölçüde tahrip olması nedeniyle, bu mozaiklerin mekanla olan ilişkilerinin tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Mozaikler, mekanla olan bağları zayıf olsa da, kullanılan teknik, stil ve kompozisyon düzeninden aynı dönemde yapıldıkları anlaşılmaktadır. Mozaiklerin dış konturlarında tek ton olarak laciverte yakın koyu mavi renk tercih edilirken, motif bezemelerinde kırmızı, sarı ve pembe; zemin dolgusunda ise açık mavi ve beyaz tesseralar kullanılmıştır. Bu renk paleti, alanda yer alan tüm kompozisyonların ortak bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Giriş kapılarının ön kısmında yer alan mozaikler, bu alanın bir ön avlu olarak kullanıldığını ve zemin süslemesiyle estetik bir görünüm kazandırıldığını göstermektedir. Antikçağ evlerinde zemin süslemeleri, özellikle karşılama yazıtları, selamlama ifadeleri ve iyi dilek mesajlarıyla öne çıkmaktadır. Bu unsurlar, apotropaik yazıt ve sembollerin koruyucu işlevinin aksine, misafirperverliği vurgulamak ve olumlu bir atmosfer yaratmak amacı taşımaktadır. Evin giriş bölümü, iç ve dış mekanları birleştiren önemli bir geçiş alanı olarak hem koruyucu hem de karşılayıcı mesajların iletiildiği bir mekânsal işlev üstlenmiştir.

Antik sanatta dekoratif amaçla genellikle taban döşemesi olarak kullanılan mozaikler, Hristiyanlıkla birlikte bu işlevini sürdürmekle kalmayıp, İncil'deki öğretilerin yayılmasında da önemli bir araç haline gelmiştir. Kutsal tasvirlerin ayaklar altında kalmaması amacıyla mozaik tekniği duvarlar ve tonozlarda yoğun dinsel ikonografiyle birlikte uygulanırken, taban mozaiklerinde daha esnek bir yaklaşım benimsenmiş, hatta Hristiyanlık dışı, özellikle Yunan mitolojisine ait konular da bu kompozisyonlara dahil edilmiştir. Bu mozaiklerin benzer örnekleri Karia Bölgesi'nde görülmekte olup, MS 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Kızıl-Özyurt Özcan, 2009: 27). Stratonikeia Kuzey Sütunlu Cadde'nin Doğu Portiği'nde yer alan mozaikte, benzer geometrik motiflerin dikkat çekici bir örneği gözlemlenmektedir (Söğüt-Aytekin, 2017: 221-232).

4. Mezarlar

Kazı alanında tespit edilen yapı kalıntılarının işlevinin sona erdiği dönemde, mekanlar içerisinde plaka tekne tipinde toplam 16 adet mezarın inşa edildiği anlaşılmaktadır (Durnagözü, 2009: 52). Bu mezarlar, genellikle dikdörtgen ve kare planlı olarak inşa edilmiş olup, yapı malzemesi olarak kireç taşı kullanılmıştır. Mezar duvarları, kare, dikdörtgen ve yassı formdaki plaka taşların çoğunlukla dikey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Mezarların, bölgedeki kırsal yerleşimlerin karakteristik özelliklerini yansıttığı ve basit, işlevsel tasarımlarıyla dikkat çektiği görülmektedir. Mezarların iç kısmında herhangi bir buluntuya rastlanmamış, ancak mezar mimarisi, kullanılan malzemeler ve konumları, bu gömülerin Geç Antik Çağ'a tarihlendirilebileceğini düşündürmektedir. Geç Antik Çağ boyunca, kırsal

bölgelerdeki gömü pratikleri, kentsel alanlardan farklılık göstererek genellikle sade ve yerel malzemelerle inşa edilmiş mezar yapıları ile karakterize edilmiştir. Mezarların mekanlar içerisine inşa edilmiş olması, yapıların kullanım sürecinin sona ermesiyle birlikte bu alanların bir nekropol alanına dönüştürülmüş olabileceğini göstermektedir. Bu durum, yerleşimin sosyal yapısına ve mekanların kullanımıyla ilgili değişen fonksiyonlarına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

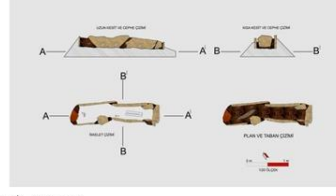
Bu tür mezarlar, taşra yerleşiminin karakteristik unsurları olarak tercih edilmiş olmalıdır. Lagina ve Börükçü'deki çalışmalarda örgü-tekne tipi olarak inşa edilmiş mezar örneklerine rastlanmıştır (Tırpan-Sögüt, 2004: 377). Plaka-örgü tipi mezarların benzer örneklerine ise yoğun olarak Belentepe ve İkizköy mevkiilerinde rastlanmaktadır. Burada açığa çıkarılan örgü-tekne tipi mezarlar, yapı malzemesi, örgü tekniği ve gömü şekli açısından birbirinin tekrarı niteliğindedir.

Çalışmalarımız sırasında açığa çıkarılan, 9 ve 10 numaralı mezarların iç kısımları, dikey olarak yerleştirilmiş çatı kiremitleri ile kaplanmıştır. Üst örtünün bulunmaması nedeniyle bu kiremitler, aynı zamanda mezarın üst örtü işlevini de üstlenmiştir. Mezarlar, ince plaka taşlar kullanılarak bölümlere ayrılmıştır. Bu tür uygulamanın benzer örnekleri, Keramos kırsalında yer alan İkizköy Geç Antik Çağ Nekropol alanında da görülmektedir⁹. Ayrıca Milas'taki Gencik Tepe kutsal alanındaki Geç Antik Çağ mezarlarında benzer örnekler mevcuttur (Söderbergh-Hellström, 1997: 83) Mezarların içlerinde herhangi bir gömü bulunmaması, bunların kenotaph (sembolik mezar) olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

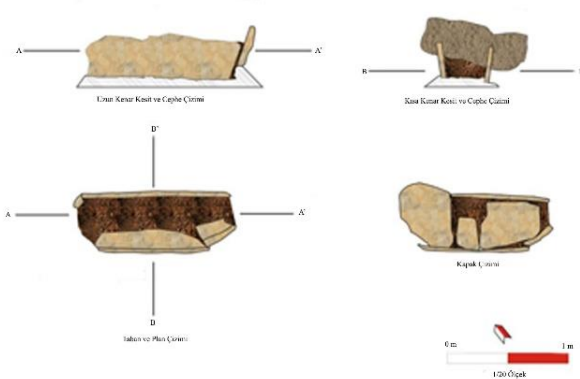
1 Numaralı Mezar, B Mekanı'nın kuzey bölümünde, taban bloklarının alt kısmında yer almaktadır. Mezar doğu-batı doğrultusunda 2 m uzunluğunda, 0.48 m genişliğinde ve 0.38 m derinliğindedir. Mezarın, yerel kayrak taşlarının toprağa dikey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulduğu görülmektedir; uzun kenarlarında iki, kısa kenarlarında ise birer kayrak taşı bulunmaktadır. Mezarda 1.90 m uzunluğunda, dorsal pozisyonda gömülmüş bir iskelet bulunmuş olup, cranium kemikleri ile üç adet diş tespit edilmiştir. Mezar içinde herhangi bir ölü hediyesi bulunmamaktadır. Üst örtüsünün eksik olması nedeniyle mezarın büyük ihtimalle soyguna uğradığı ve iskeletin hastalık nedeniyle ölmüş bir kişiye ait olduğu düşünülmektedir (Savran-Ertürk, 2016: 545-546), (Resim 7).

2 Numaralı Mezar, alanın batı bölümünde, kuzey-güney yönünde uzanan duvar hattının ön kısmında yer almaktadır. Mezar, plaka tekne tipinde olup, 1.24x0.41 m boyutlarında ve 0,44 m derinliğindedir. Üç adet ince kayrak taşından oluşan bir üst örtüye sahip olan mezarın güney uzun kenarında iki, kuzey uzun kenarında ise bir kayrak taşı bulunmaktadır; doğu kısa kenarında bir kayrak taşı yer almakta, batı kısa kenarında ise herhangi bir sınırlandırıcı taş yer almamaktadır. Mezarın iç kısmında herhangi bir gömü veya buluntu bulunmamakta ve tabanı düzleştirilmiş topraktan oluşmaktadır (Resim 7).

⁹ Milas Müzesi YKEUTAŞ Kurtarma Kazıları, Kazı Arşivinden.

1 Numaralı Mezar

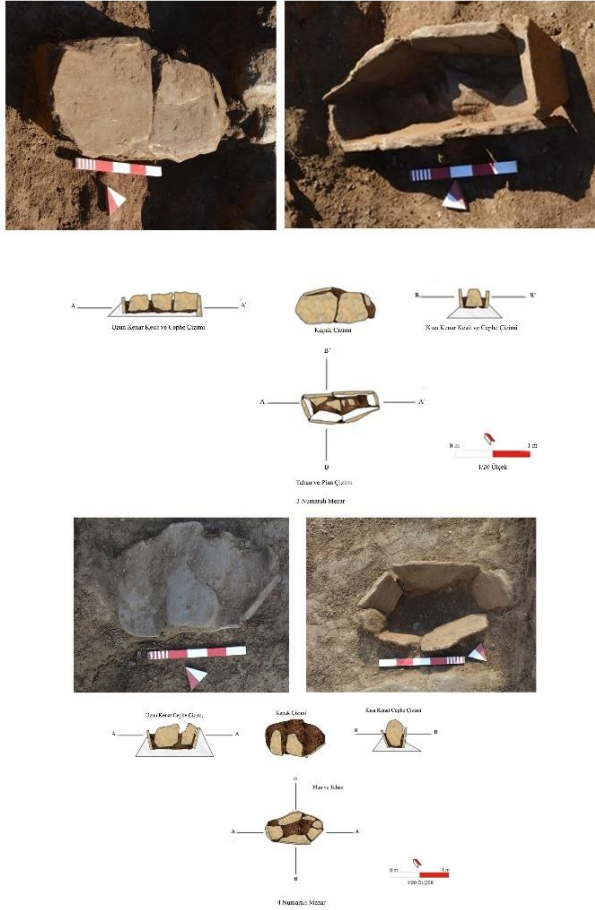

2 Numaralı Mezar

Resim 7: 1 ve 2 Numaralı Mezarlar.

3 Numaralı Mezar, 2 Numaralı Mezar'ın 3 m kadar doğusunda, duvar hattının ön kısmında açığa çıkarılmıştır. Batı-doğu doğrultusunda olan mezar, 0.44x0.44 m ve 0.60x0.48 m ölçülerindeki iki kapak taşından oluşan bir üst örtüye sahiptir. Mezarın ölçüleri 1.04x0.48 m olup, derinliği 0.29 m'dir. Uzun kenarlarında ikişer, kısa kenarlarında ise birer kayrak taşının dikey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Mezarda herhangi bir gömü veya buluntu tespit edilmemiştir (Resim 8).

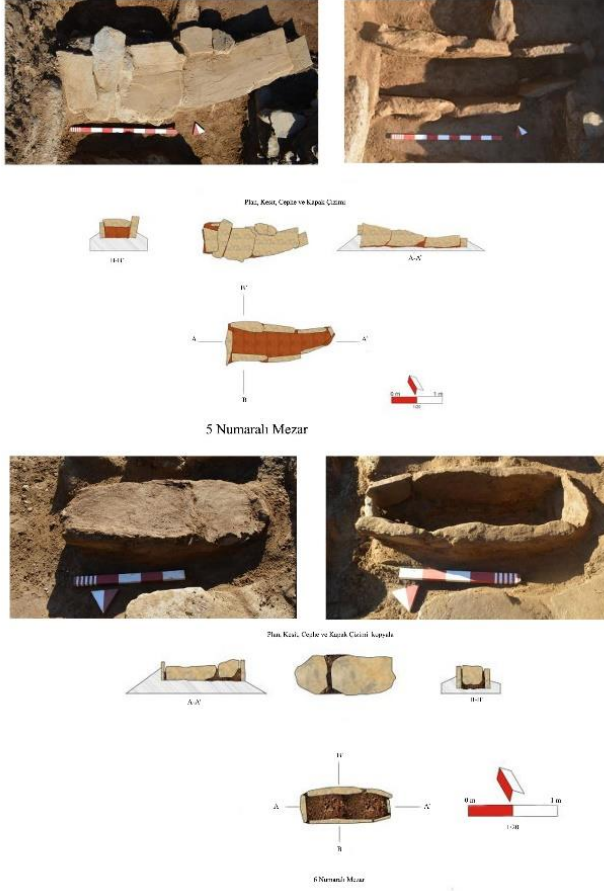
4 Numaralı Mezar, 3 Numaralı Mezar'ın kuzeyinde açığa çıkarılan ve benzer mimariye sahip bir mezardır. 0.72x0.50 m boyutlarında ve 0.33 m derinliğindedir. Üst örtüsü bulunmayan mezarın formu ovoidale benzemekte olup, uzun kenarlarında ikişer, kısa kenarlarında ise birer kayrak taşı yer almaktadır. Mezarın iç kısmında herhangi bir gömü veya buluntu bulunmamakta ve tabanı düzleştirilmiş topraktan oluşmaktadır (Resim 8).

Resim 8: 3 ve 4 Numaralı Mezarlar.

5 Numaralı Mezar, alanın batısında, doğu-batı doğrultulu duvarının batı köşesine bitişik olarak yer almaktadır. Mezarın ölçüleri 1.95 m uzunluğa, 0.45 m genişliğe ve 0.45 m derinliğe sahiptir. Batı-doğu doğrultusunda olan mezarın uzun kenarlarında üç kayrak taşı yer almakta, doğu kısa kenarında bir kayrak taşı bulunmakta, batı kısa kenarında ise herhangi bir sınırlandırıcı taş yer almamaktadır. Tabanı düzleştirilmiş toprak olan mezarın üst örtüsü, 1.07x0.45x0.5 m, 0.66x0.55x0.3 m, 0.45x0.30x0.3 m ve 0.78x0.27x0.5 m ölçülerindeki dört kayrak taşından oluşmaktadır. Kazı çalışmalarında mezarın içinde herhangi bir gömü veya buluntu tespit edilmemiştir (Resim. 9).

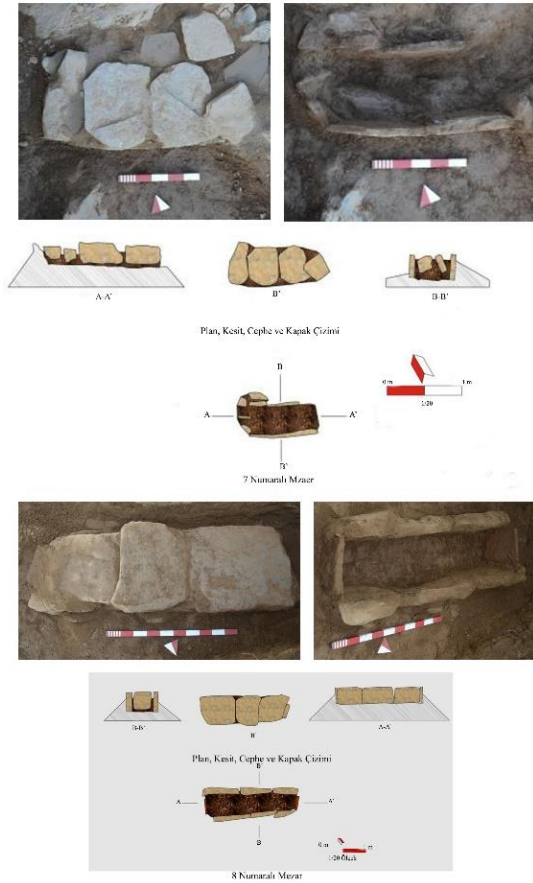
6 Numaralı Mezar, 5 Numaralı Mezar'ın kuzeybatısında yer almakta olup, batı-doğu doğrultusunda inşa edilmiştir. Mezara plaka tekne tipi mimari özellikler taşımakta olup, 0.84x0.25x0.32 m ölçülerindedir. Üç adet kapak taşı bulunan mezarın uzun kenarlarında ikişer, kısa kenarlarında ise birer kayrak taşı yer almaktadır. İç kısmında herhangi bir gömü veya buluntu bulunmayan mezarın tabanı düzleştirilmiş toprakla kaplanmıştır (Resim 9).

Resim 9: 5 ve 6 Numaralı Mezarlar.

7 Numaralı Mezar, 5 Numaralı Mezar'ın güneyinde yer almakta ve aynı eksenini takip etmektedir. Alanın güneyindeki mevcut yapı duvarına bitişik olarak açığa çıkarılmıştır ve ölçüleri 0.87x0.35x0.30 m'dir. Mezara, 0.35x0.36x0.4 m, 0.47x0.37x0.3 m, 0.48x0.38x0.4 m ve 0.50x0.23x0.7 m ölçülerindeki dört düzgün yüzeyli ince kayrak taşından oluşan bir üst örtü yerleştirilmiştir. Uzun kenarında ikişer, kısa kenarında ise bir kayrak taşı bulunan mezar batı-doğu doğrultulu olup, tabanı düzleştirilmiş topraktan oluşmaktadır. Kazı çalışmalarında, mezarın içinde herhangi bir gömü veya buluntu tespit edilmemiştir (Resim. 10).

8 Numaralı Mezar, batı-doğu doğrultusunda inşa edilmiş plaka tekne tipi mimariye sahiptir. Mezarın ölçüleri 1.85x0.42x0.43 m olup, üst örtüsü 0.77x0.66x0.4 m, 0.63x0.50x0.4 m ve 0.74x0.52x0.4 m boyutlarında üç kapak taşından oluşmaktadır. Uzun kenarlarında üçer kayrak taşı, kısa kenarlarında ise birer pişmiş toprak kiremit bulunmaktadır. İçerisinde herhangi bir gömü veya buluntu tespit edilmemiş olup, tabanı düzleştirilmiş topraktan oluşmaktadır (Resim. 10).

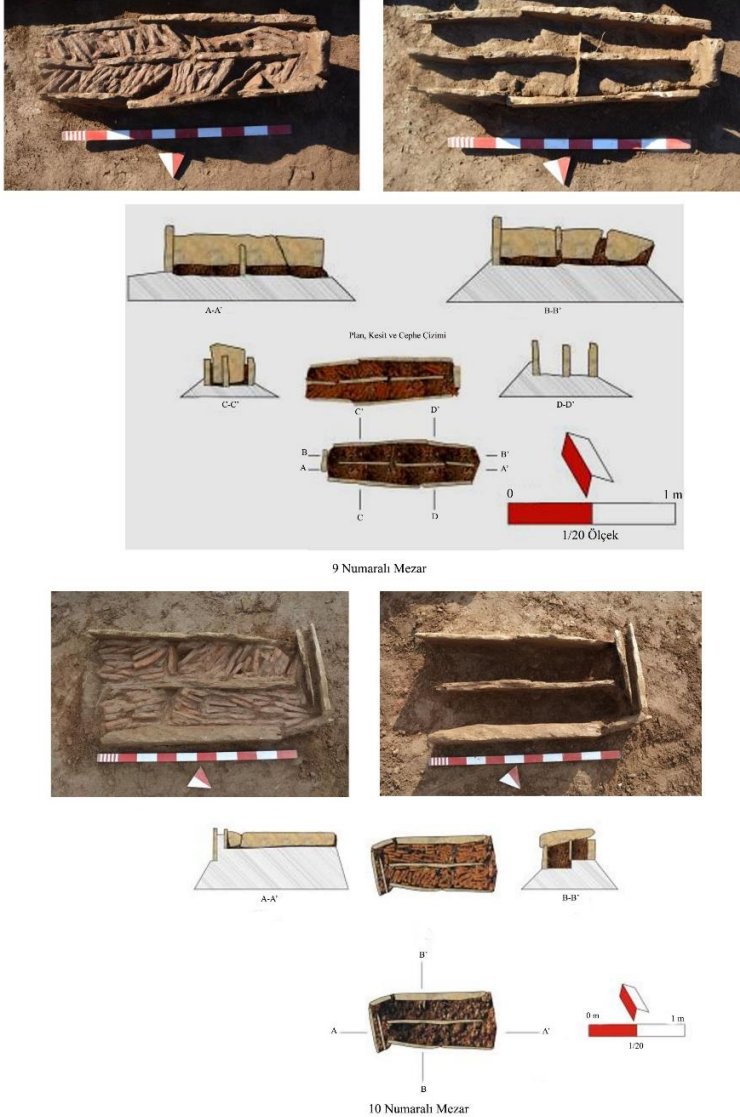

Resim 10: 7 ve 8 Numaralı Mezarlar.

9 Numaralı Mezar, E Mekanı'nın iç kısmında, 1.10x0.37 m ölçülerinde plaka tekne tipi mimariye sahip olarak açığa çıkarılmıştır. Batı-doğu doğrultusundaki mezarın uzun kenarlarında ikişer adet dikey olarak yerleştirilmiş kayrak taşı, batı kısa kenarında bir kayrak taşı ve doğu kısa kenarında herhangi bir sınırlandırıcı taş bulunmamaktadır. Üst örtüsü, kapak taşları içermemekte olup, uzunlamasına iki bölüme ayrılmış ve her iki bölümde çapraz olarak yerleştirilmiş çatı kiremit parçaları mevcuttur. Bu kiremit parçalarının mezarın üst örtüsünü oluşturduğu düşünülmektedir. Ayrıca, mezarın mevcut iki bölümünü ortadan kesen bir kayrak taşının bulunduğu, böylece mezarın dört küçük bölümden oluştuğu tespit edilmiştir. İçerisinde herhangi bir gömü veya buluntu bulunmayan mezarın tabanı düzleştirilmiş topraktan oluşmaktadır (Resim 11).

10 Numaralı Mezar, E Mekanı içinde 9 Numaralı Mezar'ın kuzeybatısında yer almakta olup, 1.06x0.40 m ölçülerindedir ve iki bölümden oluşmaktadır. Uzun kenarlarında ikişer kayrak taşı, batı kısa kenarında bir kayrak taşı, doğu kısa kenarında ise sınırlandırıcı bir taş bulunmamaktadır. Orta kısmında uzunlamasına yerleştirilmiş bir kayrak taşı ile iki bölüme ayrılmıştır. Üst örtüsünde herhangi bir kayrak taşı

bulunmamakta olup, toprak üst seviyesinde çaprazlama yerleştirilmiş çatı kiremit parçaları yer almaktadır. 0.36 m derinliğindeki mezar içerisinde yapılan kazı çalışmaları neticesinde herhangi bir gömü veya buluntuya rastlanmamıştır (Resim 11).

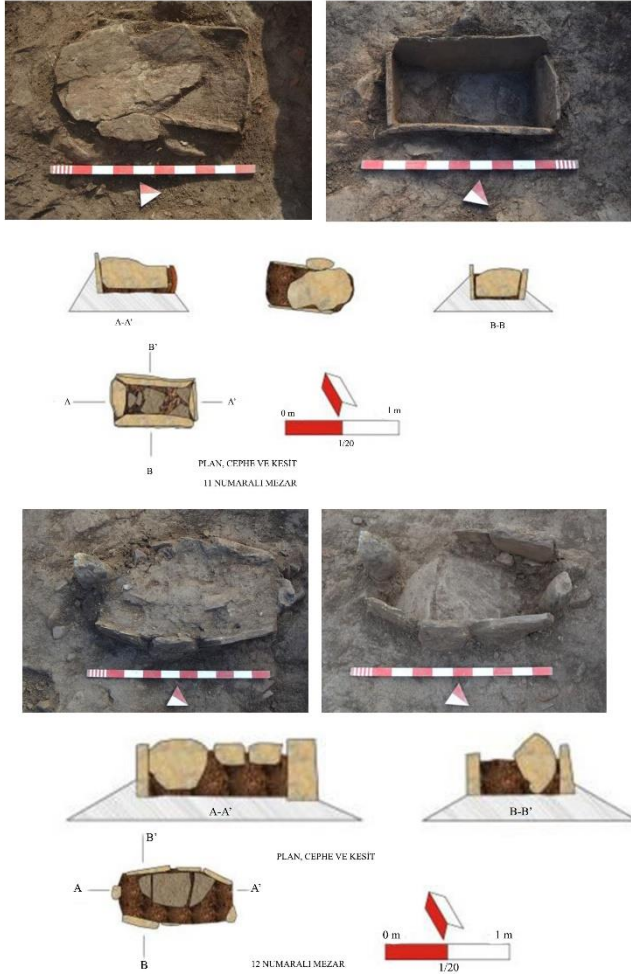

Resim 11: 9 ve 10 Numaralı Mezarlar.

11 Numaralı Mezar, E Mekanı içinde 10 Numaralı Mezar'ın kuzeybatısında yer almakta olup, plaka tekne tipi mimariye sahiptir ve 0.78x0.46x0.30 m

ölçülerindedir. Batı-doğu doğrultusunda konumlandırılmış olan mezarın uzun kenarlarında ve batı kısa kenarında dikey olarak yerleştirilmiş kayrak taşları, doğu kısa kenarında ise bir çatı kiremit parçası bulunmaktadır. Üst örtüsü, 0.26x0.41x0.4 m ve 0.17x0.26x0.3 m ölçülerinde iki kapak taşından oluşmaktadır. Mezarın tabanı düzgün yüzeyli kayrak taşından oluşmaktadır. Yapılan çalışmalarda, mezar içinde herhangi bir gömü veya buluntu tespit edilmemiştir (Fig. 12).

12 Numaralı Mezar, 11 Numaralı Mezar'ın hemen kuzeyinde yer almakta olup, batı-doğu doğrultusunda plaka tekne tipi mimariye sahiptir ve 0.90x0.57x0.36 m ölçülerindedir. Üst örtüsü tahribat nedeniyle korunmamıştır. Kuzey uzun kenarında üç, güney uzun kenarında iki kayrak taşı, doğu ve batı kısa kenarlarında ise birer sınırlandırıcı kayrak taşı bulunmaktadır. Herhangi bir gömü veya buluntu bulunmayan mezarın tabanı düzgün yüzeyli kayrak taşından oluşmaktadır (Fig. 12).

Resim 12: 11 ve 12 Numaralı Mezarlar.

13 Numaralı Mezar, plaka tekne tipi mimariye sahiptir. Batı-doğu doğrultusunda konumlandırılmış olup, 0.74x0.26x0.30 m ölçülerindedir. Uzun kenarlarında ikişer, kısa kenarlarında birer kayrak taşına sahip olan mezarın üst örtüsü, 0.15x0.35x0.6 m, 0.40x0.50x0.6 m ve 0.37x0.36x0.6 m ölçülerindeki üç kapak taşından oluşmaktadır. Mezarın tabanı düzleştirilmiş topraktan oluşmaktadır. İçerisinde yapılan çalışmalar neticesinde herhangi bir gömü veya buluntu tespit edilmemiştir (Resim 13).

14 Numaralı Mezar, 13 Numaralı Mezar'ın hemen kuzeyinde yer almakta olup, plaka tekne tipi mimariye sahiptir ve 1.37x0.42x0.31 m ölçülerindedir. Üst örtüsü, dört kapak taşından oluşmaktadır. Uzun kenarlarında birer kayrak taşı, batı kısa kenarında bir kayrak taşı, doğu kısa kenarında ise iki kiremit taşının birleştirilerek sınırlandırıcı olarak kullanıldığı görülmektedir. İçerisinde herhangi bir gömü veya buluntu tespit edilmeyen mezar, batı-doğu doğrultusunda olup, tabanı düzleştirilmiş topraktan oluşmaktadır (Resim 13).

15 Numaralı Mezar, B Mekanı'nın kuzeybatı köşesinde, dikdörtgen planlı plaka tekne tipi olarak inşa edilmiştir. Kayrak taşlarının toprağa dikey olarak art arda yerleştirilmesiyle oluşturulmuş olup, 1.83x0.52x0.35 m boyutlarındadır. Üst örtüsü, kalınlıkları 0.5-0.8 m, genişlikleri 0.50-0.60 m değişen 8 adet kayrak taşından oluşmaktadır. Kısa kenarlarında birer, uzun kenarlarında ise kuzey tarafında 3, güney tarafında 2 adet sınırlandırıcı kayrak taşı bulunmaktadır. Yapılan kazı çalışmalarında, batı-doğu yönünde dorsal pozisyonda yatırılmış iki gömü tespit edilmiştir. Yoğun tahribat nedeniyle iskeletlerin yalnızca cranium ve tibia kemiklerine ulaşılmıştır. İçerisinde herhangi bir buluntu bulunmayan mezarın tabanında düzleştirilmiş toprak zemin bulunmaktadır (Resim 13).

13 NUMARALI MEZAR

14 NUMARALI MEZAR

15 NUMARALI MEZAR

Resim 13: 13,14 ve 15 Numaralı Mezarlar.

Sonuç

Yapılan çalışmalar sonucunda, farklı kullanım evrelerine sahip konut alanları ve bir zeytinyağı atölyesi ortaya çıkarılmıştır. Zeytinyağı atölyesinin ilk kullanım evresinde, baskı kollu presleme tekniği kullanılmıştır. Ancak ikinci kullanım evresinde, daha gelişmiş bir teknoloji olan vidalı presleme sistemine geçilmiştir. Presleme sistemindeki bu değişiklik, zeytinlerin işlenme süreçlerini daha verimli hale getirmiştir. Ayrıca, baskı kollu presleme sistemine ait pres platformu, vidalı presleme sistemine geçişle birlikte dört ayrı bölüme ayrılarak zeytinlerin bekletildiği alanlara dönüştürülmüştür. Bu değişiklik, atölyenin kullanım evreleri boyunca zeytin işleme teknolojisinin evrimini yansıtmaktadır. Son kullanım evresinde, depolama alanları oluşturulmuş ve bu alanlarda sıvı depolama işlevi gören 10 adet silo tespit edilmiştir. Bu silolar, zeytinyağının güvenli ve hijyenik bir şekilde depolanmasını sağlamıştır. Atölyenin üretim kapasitesinin büyük ölçekli ve ticari amaçlı olduğunu gösteren bu bulgular, zeytinyağının ticari değerinin yüksek olduğu bir üretim sürecini işaret etmektedir.

Atölyenin hemen yakınında, yaşam alanı olarak kullanıldığı düşünülen 6 mekâna ait duvar kalıntıları açığa çıkarılmıştır. Bu mekânların duvarlarında, daha erken dönemlere ait mermer blokların devşirme olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca, mekânların ön kısmında, daha erken bir döneme ait olabilecek mozaikli alanlar ortaya çıkarılmıştır. Bu buluntular, bölgedeki yapıların inşasında hem estetik hem de işlevsel unsurların dikkate alındığını göstermektedir.

Mozaikli bir avlu kısmına sahip olan bu yapının, sonraki dönemlerde ilk plana sadık kalınarak ufak değişiklikler geçirdiği, daha sonra ise bir nekropol özelliği kazandığı anlaşılmaktadır. Tipik Geç Doğu Roma özellikleri gösteren plaka tekne tipi mezarlardan oluşan bu nekropoldeki büyük bir çoğunluk kenotaph tipi mezarları içermektedir, yani sembolik olarak yapılmış boş mezarlardan oluşmaktadır¹⁰. Plaka tekne tipine sahip olan bu mezarlarda herhangi bir ölü hediyesi bulunmamış olması ve bu tür mezarların kullanım sürelerinin spesifik bir tarih aralığında olmayışından dolayı kesin tarih belirtmek zordur. Ancak alanındaki mekânların ve mozaiklerin Geç Doğu Roma Dönemi'ne ait olması ve mekânların işlevlerini yitirdikten sonra nekropol alanına dönüşmesi, mezarları Geç Doğu Roma Dönemi içinde değerlendirebilmemizi sağlamaktadır. İki adet mezar içerisinde ele geçirilen iskeletlerde görülen kireç izleri, gömülen kişilerin hastalık sonucu öldüğünü

¹⁰ Mezarların üst kapaklarıyla birlikte günümüze ulaşmış olması ve herhangi bir tahribatın tespit edilmemiş olması sebebiyle, bunlar kenotaph (sembolik mezar) olarak değerlendirilmiştir.

göstermektedir. Bu bilgiler ışığında, hastalık sonucu ölen kişilerin muhtemelen mekânın dışında bir yerde defnedildiği veya yakıldığı, bu nedenle mekân içerisine sembolik mezarlar yapıldığı tahmin edilmektedir. Mezarların büyük bir kısmının üst örtüsünün oynanmamış olması, mevcut mezarların orijinal şekilde korunduğunu göstermektedir.

9 ile 10 numaralı plaka tekne tipi mezarların iç kısımları çatı kiremitlerinin dik bir şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu çatı kiremitlerinin dik durabilmesi için ince plaka taşlarla bölümlere ayrılmıştır. Bu uygulamanın benzer örnekleri Keramos kırsalındaki İkizköy Doğu Roma Dönemi nekropol alanında görülmektedir. Bu mezarların içerisinde herhangi bir gömümün bulunmaması sebebiyle *Kenotaph* (simgesel) mezarlar olarak da değerlendirilebiliriz.

Sonuç olarak, alanın ilk kullanım evresi olan Roma Dönemi'nde mozaikli yapılar ve bir zeytinyağı atölyesi bulunduğu tespit edilmiştir. Daha sonraki kullanım evresinde, zeytinyağı atölyesinin presleme sistemi, baskı kollu teknikten daha gelişmiş bir teknoloji olan vidalı sisteme dönüştürülmüş ve mozaiklerin üzerine yeni yapılar inşa edilmiştir. Geç Doğu Roma Dönemi'ne ait son kullanım evresinde ise, mevcut mekânlar işlevini yitirmiş ve içlerine mezarlar inşa edilerek, yapıların orijinal kullanımı son bulmuştur. Bununla birlikte, zeytinyağı atölyesinde herhangi bir mezara rastlanmamış ve yapıda başka bir değişiklik gözlemlenmediğinden, atölyenin bu dönemde de kullanımına devam edildiği sonucuna varılmaktadır. Bu bulgular, alanın kullanım süreci boyunca işlevsel ve yapısal değişimlerin yanı sıra, toplumsal ve ekonomik dinamiklerin de evrimini yansıtmaktadır.

Kaynakça

- Aydınoglu, Ü. (2009). *Dağlık Kilikya bölgesinde antik çağda zeytinyağı ve şarap üretimi: Üretimin arkeolojik kanıtları*. İstanbul.
- Aydınoglu, Ü. Mörel, A. (2015). Zeytinyağı üretim merkezi Kanytellis. In Ü. Aydınoglu (Ed.), *Kanytellis (Kanlıdivane) Dağlık Kilikya'da Bir Kırsal Yerleşimin Arkeolojisi* (ss. 159-188). İstanbul.
- Bektaş, G. (2015). Nif (Olymos) Dağı ışık araştırmaları. In A. Diler, K. Şenol, & Ü. Aydınoglu (Eds.), *Olive oil and wine production in Eastern Mediterranean During Antiquity: Antikçağ'da Doğu Akdeniz'de zeytinyağı ve şarap üretimi* (ss. 71-80). Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 17-19 Kasım 2011, Urla-İzmir.
- Büyüközer, A. (2012). Börükçü'de atölyeler mahallesi ve zeytinyağı üretimi, In B. Söğüt (Ed.), *Stratonikeia'dan Lagina'ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı* (ss. 127-146). İstanbul.
- Diler, A. (1993). Akdeniz Bölgesi antik çağ zeytin ve şarap ışıkları. *AST*, 11, 505-520.
- Diler, A. (1994). Akdeniz Bölgesi antik çağ zeytin ve üzüm presleri. *AST*, 12, 441-458.
- Diler, A. (2005). Karya Bölgesi zeytin ve üzüm presleri. In M. Şahin & İ.H. Mert (Eds.), *Ramazan Özgan'a Armağan* (ss. 81-88). İstanbul.

- Frankel, R. (1997). Presses for oil and wine in the southern levant in the Byzantine period. *DOP*, 51, 73-84. <https://doi.org/10.2307/1291762>
- Frantz, M. A. (1938). Middle Byzantine pottery in Athens, *Hesperia*, 7(3), 429-467. <https://doi.org/10.2307/146581>
- Gider, Z., & Büyüközer, A. (2013). A wine press with mosaic pavement from Belentepe. *JMR*, 6, 23-32. <https://acikerisim.uludag.edu.tr/server/api/core/bitstreams/9420b063-0da6-420d-8023-a4bcf1a84e66/content>
- Jose, L. M. (2009). Olive oil and other sorts of oil the Mycenaean tablets. *Mimos*, 18, 89-123.
- Kızıl, A., & Özyurt Özcan, H. (2009). Milas Ahmet Çavuş Mahallesi'nden çıkan mozaikler. *JMR*, 32, 15-30. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/294041>
- Kızıl, A. (2010). Keramos'un kuzeyinde yapılan yüzey araştırmalarında tespit edilen zeytinyağı işlikleri. In Ü. Aydınoğlu & A.K. Şenol (Eds.), *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi* (ss. 259-276). Sempozyum Bildirileri, 06-08 Kasım 2008, Mersin.
- Tırpan, A. A., & Söğüt, B. (2004). Lagina ve Börükçü 2003 yılı çalışmaları. *KST*, 26(1), 371-386.
- Tırpan, A., & Büyüközer, A. (2010). Börükçü 2 numaralı zeytinyağı atölyesi. In Ü. Aydınoğlu & A. K. Şenol (Eds.), *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi* (ss. 227-240). Sempozyum Bildirileri, 06-08 Kasım 2008, Mersin.
- Tırpan, A., Gider, Z., & Büyüközer, A. (2010). Wine production and trade in belentepe in Byzantine period. In E. Doksanaltı & E. Aslan (Eds.), *Proceedings of the International Symposium Trade and Production Through the Ages* (ss. 175-188). 25-28 November 2008, Konya.
- Tok, E. (2007). Bodrum Bitez Gara Kilise mozaikleri. In M. Şahin (Ed.), *III. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyumu Bildirileri* (ss. 55-62). Bursa.
- Tuna, N., Atıcı, N., & Sakarya, İ. (2010). Burgaz yerleşimindeki MÖ 4.-3. yüzyıl zeytinyağı ve şarap atölyeleri üzerine değerlendirmeler. In Ü. Aydınoğlu & A. K. Şenol (Eds.), *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi* (ss. 135-174). Sempozyum bildirileri, 06-08 Kasım 2008, Mersin.
- Uygun, Ç., Özdemir, B., & Sezgin, K. (2015). Zeytin ve şarap işlikleri. In T. Korkut (Ed.), *Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu* (ss. 496-501).
- Savran, G., & Ertürk, M. (2016). Muğla ili, Milas ilçesi kamu yatırım alanlarında gerçekleştirilen kurtarma kazıları. *24. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu ve 1. Uluslararası Müzecilik Çalıştayı* (ss. 537-554), 23-25 Mart 2015 Şanlıurfa, Ankara.
- Şahin, D. (2004). *Amisos mozaikçi*. Ankara.
- Serin, U. (2013). Karya'daki geç antik ve Bizans dönemi yapı ve yerleşimleri üzerine bazı gözlemler. *METU JFA*.

- Söğüt, B., & Gider, Z. (2010). Belentepe Hellenistik dönem zeytinyağı atölyeleri. In Ü. Aydınoğlu & A.K. Şenol (Eds.), *Antik çağda Anadolu'da zeytinyağı ve şarap üretimi* (ss. 241-258). Sempozyum bildirileri, 06-08 Kasım 2008, Mersin.
- Söğüt, B. ve AYTEKİN, F. (2017). Stratonikeia kuzey sütunlu cadde doğu portik mozaığı. I. Adak Adıbelli, E. Baştürk, G. İlgezdi Bertram ve K. Matsumura (Eds.), *Yrd. Doç. Dr. Barış Salman Anı Kitabı* (ss. 221-232). Ege Yayınları.
- Söderbergh, T.S.-Hellström, P. (1997). Excavations at Gencik Tepe *ACTA Archeologica* Vol. 68. 75-107.
- Patacı, S. (2019). Antik dönem Anadolu mozaiklerinde dalga ve gıyoş motifli bordür tasarımları. *SELEVCIA IX*, 303-323.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1146980>
- Paton, W. R., & Myres, J. L. (1898). On some Carian and Hellenic oil presses. *JHS*, 18, 209-217. <https://doi.org/10.2307/623725>